

Békés megyei oktatási stratégia

2016.

Tartalomjegyzék

1. Ágazati besorolás	3
2. Bevezetés.....	4
3. Az ágazat hazai szerepe, jelentősége.....	5
3.1 A magyar oktatási rendszer	5
3.2 Oktatási szintek.....	6
3.2.1 Iskola előtti nevelés.....	7
3.2.2 Kötelező nappali oktatás	7
3.2.3 Felsőoktatás.....	9
3.2.4 Felnőttoktatás	10
3.3 Duális képzés Magyarországon	11
3.4 Foglalkoztatási viszonyok az oktatásban.....	11
4. Nemzetközi kitekintés	14
4.1 Nemzetközi folyamatok.....	14
4.2 „Jó gyakorlatok az ágazat fejlesztésére”	20
5. Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában	23
5.1 Duális képzés Békés megyében.....	27
6. Problémák feltárása	31
7. Javaslatok a befektetésösztönzésre és a munkahelyteremtésre	35
Felhasznált irodalom	37

1. Ágazati besorolás

A Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR) szerint:

TEÁOR 08P

85 Oktatás

851 Iskolai előkészítő oktatás

- 8510 Iskolai előkészítő oktatás

852 Alapfokú oktatás

- 8520 Alapfokú oktatás

853 Középfokú oktatás

- 8531 Általános középfokú oktatás
- 8532 Szakmai középfokú oktatás

854 Felső szintű oktatás

- 8541 Felső szintű, nem felsőfokú oktatás
- 8542 Felsőfokú oktatás

855 Egyéb oktatás

- 8551 Sport, szabadidős képzés
- 8552 Kulturális képzés
- 8553 Járművezető-oktatás
- 8559 M.n.s. egyéb oktatás

856 Oktatást kiegészítő tevékenység

- 8560 Oktatást kiegészítő tevékenység

2. Bevezetés

Az oktatás szerepe a modern, fejlett gazdaságokban mindig is kulcságazatként, kulcsbefektetésként van jelen. Ennek egyik jele, hogy a fejlett országokban a 20. század végére az oktatási rendszerre fordított kiadások mértéke elérte a GDP 6-7%-át. Az oktatás valójában nem csak a társadalom tagjainak általános neveléséért felel, hanem fontos, ha nem egyre fontosabb szerepet tölt be a társadalom gazdasági teljesítményének fejlődésében. Így az oktatás területén is jelentős befektetésekkel, a mindenkori társadalmi-gazdasági igényeknek történő megfeleléssel lehet csak az egyre gyorsabban változó gazdasági-munkaerőpiaci környezethez alkalmazkodni. Az egyre szélesebb tömegeket felölelő oktatás egyéni és közösségi ráfordításai és az oktatás társadalmi, gazdasági hatásai egyértelművé tették, hogy az oktatás gazdasági szemléletű megközelítése elkerülhetetlen. Az oktatás hosszú távú céljainak kijelölésében a mindenkori politikai erőviszonyok mellett komoly szerepet játszik az is, hogy a különböző kormányzatok, társadalmak milyen gazdasági jelentőséget tulajdonítanak az oktatásnak, illetve milyen elméleti megközelítést fogadnak el az oktatás gazdasági szerepéről. Napjaink politikai céljai között a munkanélküliség csökkentése, az általános jólét növelése, a társadalmi integráció fokozása vagy a gazdasági növekedés bázisának megteremtése mind olyan célok, melyeknek elérése érdekében a politika egyre nyíltabban megfogalmazott elvárásokkal fordul az oktatási beruházások, reformok felé.

Az oktatás a munkaerő-állomány termelékenységének növekedésén keresztül hozzájárul a gazdasági növekedéshez. A gazdasági növekedés akadálya a rendelkezésre nem álló megfelelően képzett munkaerő. Természetesen csak akkor okoz gazdasági növekményt az emberitőke-beruházás, ha fizikai tőke beruházások kísérik. A magas egy főre jutó GDP-jű országokban az oktatásban résztvevők aránya is magas. Azt viszont nem lehet tudni, hogy melyik az ok és melyik az okozat. Az oktatás nemcsak beruházás, hanem fogyasztás is, így a fogyasztási javakra jellemzően az oktatásból is többet szeretnének „fogyasztani” a jövedelem növekedésével.

Az egyes oktatási szinteknek eltérő szerepük van a gazdasági fejlettség szerint: az alacsony fejlettségű országokban az alapoktatásnak jelentős és a középfokú oktatásnak is érzékelhető szerepe van a gazdasági növekedésben, míg a fejlettebb országokban a felsőoktatásnak van nagyobb hatása. A felsőoktatás hozzájárulása a gazdasági növekedéshez a gazdasági fejlettség színvonalával együtt emelkedik. Az alacsonyabb fejlettségű országokban a felsőoktatás „előreszaladása” diszfunkcionális lehet.

3. Az ágazat hazai szerepe, jelentősége

3.1 A magyar oktatási rendszer

Horizontálisan az adminisztratív felelősségek megoszlanak az Emberi Erőforrások Minisztériuma és más minisztériumok, valamint a Klebersberg Intézményfenntartó Központ (KLIK), illetve az Oktatási Hivatal, továbbá a Szakképzési Centrumok között. Vertikálisan az adminisztratív ellenőrzés decentralizált, és az irányítás felelőssége megoszlik a központi (állami), a helyi (regionális) és intézményi szintek között.

A helyi önkormányzatok irányítása a korai nevelésre (az általános iskola előtti), a **KLIK**-é alapvetően az általános iskolai, illetve a középiskolai oktatás szintjére terjed ki. Bizonyos esetekben azonban kettéválik az irányítás és a működtetés. E szerint az óvodák irányítása és működtetése megmaradt az önkormányzatoknál, viszont az iskolák irányítása átkerült a KLIK-hez, a működtetés pedig bizonyos esetekben (pl. 3000 főnél nagyobb települések esetén) az önkormányzatnál van. Vagyis az önkormányzat a működtető, ha a saját tulajdonát képező ingatlanban folyó állami köznevelési feladatellátáshoz kapcsolódó ingatlant üzemelteti, a fenntartó pedig a pedagógus munkáját segítő, nem az ingatlanhoz kapcsolódó dolgokat köteles biztosítani. Ezekon túl önálló egységként működnek az egyházi, alapítványi-, és magániskolák.

Az ország területén korábban 198 tankerületet határoztak meg, mára ezek számát a 2016. szeptember 1-ével hatályba lépő, az állami köznevelési közfeladat ellátásában fenntartóként részt vevő szervekről, valamint a Klebersberg Központtól szóló 134/2016. (VI. 10.) Korm. rendelet 58-ra csökkentette.

Az új tankerületi központokkal gondoskodni kellett a tankerületi igazgató, valamint a gazdasági vezető kinevezéséről is. Feladatellátás tekintetében érdemi változásként lehet értékelni, hogy az új tankerületek saját gazdasági szervezettel rendelkező központi költségvetési szervek. Ennek értelmében egyes beszerzésekhez nem szükséges már a nagy központ jóváhagyása, hiszen helyi szinten bizonyos esetekben megkapták a döntési jogkört a tankerületi központok vezetői.

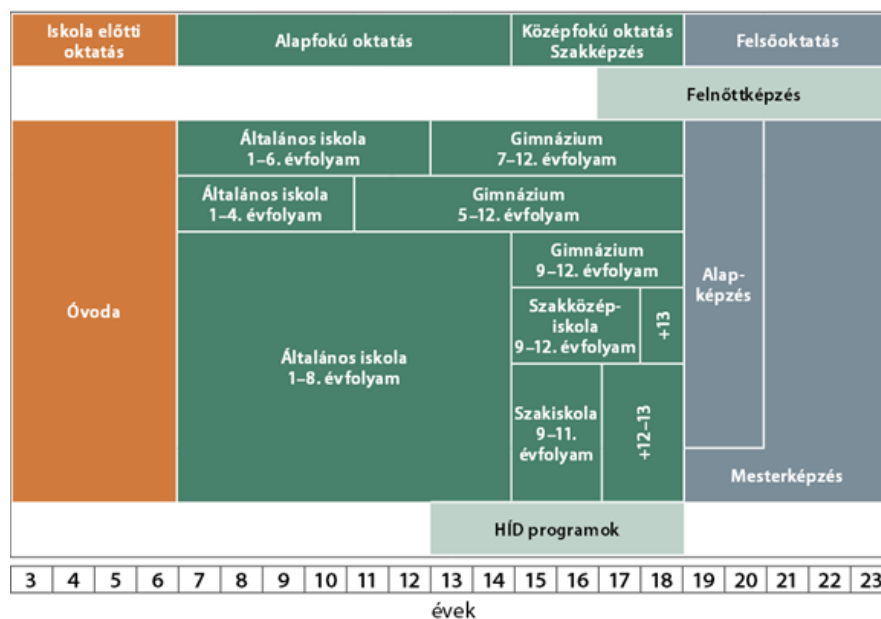
Újabb változást hoz, hogy a 134/2016(VI.10.) Korm. rendelet értelmében, a még jelenleg is KLIK szervek 2017.01.01-jével kiválnak és a már mostanra kialakított tankerületi központokba olvadnak. Ekkortól átkerül a teljes foglalkoztatotti állomány is az új egységekhez.

A KLIK neve 2017.01.01-jei hatállyal fog Klebelsberg Központ-ra változni, illetve ekkortól a jelenlegi projektek is (függetlenül a finanszírozótól) a KLIK-től átkerülnek a projekt végrehajtásában illetékes tankerületi központokhoz.

3.2 Oktatási szintek

A 2011.évi CXC. köznevelési törvény értelmében az alábbi alap-, és középfokú oktatási intézménytípusok vannak Magyarországon:

- általános iskola
- gimnázium
- szakgimnázium
- szakközépiskola
- szakiskola
- készségfejlesztő iskola
- alapfokú művészeti iskola
- gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési-oktatási intézmény
- kollégium
- pedagógiai szakszolgálati intézmény
- pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmény

1. ábra: A magyar oktatási rendszer
 (Forrás: Duális képzéssel a munka világában – a duális szakképzés Magyarországon 2015- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara)

3.2.1 Iskola előtti nevelés

Ezen oktatási szint az iskolarendszer integrált, kulcsfontosságú részét képezi (a 3-7 éves korosztály). A 2011. évi CXC. törvény 8.§ szerint az óvodai nevelés 3 éves kortól kötelező. Az óvodai nevelés alapelveit az óvodai nevelés országos alapprogramja határozza meg. Az óvodák az óvodai nevelés országos alapprogramja alapján készítik el helyi pedagógiai programjukat. Az állami intézmények (óvodák) csak az alapfeladataikon felüli szolgáltatásokért kérhetnek ellenszolgáltatást, pl. az óvoda programján kívüli foglalkozásokért, étkeztetésért, kirándulásokért, stb. A 3-7 éves gyerekek részvételének időtartama az óvodai nevelésben alig több mint 3 év (3,3), ami európai szinten a legmagasabb. Mindez a magyar társadalom elégedettségét tükrözi az oktatás szolgáltatásainak e területével.

3.2.2 Kötelező nappali oktatás

A tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az a tanuló, aki annak a tanévnek a végéig, amelyben betölti a tizenötödik életévét, és legfeljebb hat általános iskolai évfolyamot végzett el sikeresen, további tanulmányait a Szakképzési Hídprogramban folytatja.

Alapfokú nevelés

Az **alapfokú nevelés**-oktatás az első évfolyamon kezdődik, a nyolcadik évfolyam végéig tart és két részre tagolódik: az első évfolyamon kezdődő és a negyedik évfolyam végéig tartó alsó, és az ötödik évfolyamon kezdődő és a nyolcadik évfolyam végéig tartó felső tagozat. Az ún. általános iskolában nyolc évfolyamon országosan egységes követelmények szerint alapfokú nevelés-oktatás folyik. Az általános iskola a tanulót az érdeklődésének, képességének és tehetségének megfelelően felkészíti a középfokú iskolai továbbtanulásra. Az iskolában a nevelés-oktatást - ha az irányadó köznevelési törvény másképp nem rendelkezik - a nappali oktatás munkarendje szerint a kötelező és választható, egyéni és csoportos, tanórai és egyéb foglalkozások, a kollégiumban a kötelező és választható, egyéni és csoportos foglalkozások keretében csoportbontásokkal kell megszervezni. Általános iskolában a nevelés-oktatást a délelőtti és délutáni tanítási időszakban olyan módon kell megszervezni, hogy a foglalkozások legalább tizenhat óráig tartsanak, továbbá tizenhét óráig - vagy addig, amíg a tanulók jogszerűen tartózkodnak az intézményben - gondoskodni kell a tanulók felügyeletéről. Az

általános iskola a köznevelési törvény rendelkezéseinek megfelelően egész napos iskolaként is működhet.

Középfokú nevelés

A **középfokú nevelés** ma Magyarországon alapvetően gimnáziumokban, szakgimnáziumban, szakközépiskolában és szakiskolában történhet.

a) **gimnázium**

A gimnáziumokban a kilencedik évfolyamon kezdődik és a tizenkettedik évfolyamon ér véget a középfokú oktatás szakasza. Az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasza, amely az alapfokú nevelés-oktatás után kezdődik. A gimnáziumban az ötödik, hetedik és kilencedik évfolyamot nyelvi előkészítő évfolyam előzheti meg, feltéve hogy a gimnázium külön jogszabályokban meghatározott feltételeknek megfelel. A gimnázium a tehetséggondozás speciális feladatának ellátására akkor működhet hat vagy nyolc évfolyammal, ha az ott folyó oktatás külön jogszabályban meghatározott emelt szintű követelményeknek megfelel.

b) **szakgimnázium, szakközépiskola**

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény módosításáról szóló 2015. évi LXV. törvény, a 2016/2017-es tanévtől új képzési struktúra felállítását alapozta meg. Ennek értelmében a korábbi szakközépiskolákat átváltoztatta szakgimnáziumokká, a szakiskolákat szakközépiskolává, ezzel átalakítva azok képzési rendszerét is. A szakgimnáziumi 9-12. évfolyamokon a szakmai és a közismereti képzések aránya megváltozott, a szakmai képzés aránya emelkedett 600-700 órával. A köznevelési törvény módosítása alapján a szakgimnáziumokban az érettségi vizsga keretében plusz szakképesítést, ún. mellékszakmát is szereznek az érettségiző tanulók. Minden szakgimnázium új kerettanterv alapján kezdte meg a 2016/2017-es tanévet. Mostantól - felmenő rendszerben, kezdve az idei 9. évfolyammal - az oktatott szakmától függ, hogy pontosan milyen természettudományos tárgyat fognak tanítani a tanulóknak. Megjelent az összevont, úgynevezett komplex természettudományos tantárgy is a 9. évfolyamon. A szakgimnáziumnak szakmai érettségi végzettséget adó érettségire és ehhez kapcsolódó szakképesítés megszerzésére, szakirányú felsőfokú iskolai továbbtanulásra, szakirányú munkába állásra felkészítő, valamint általános műveltséget megalapozó négy középiskolai évfolyama és a szakképzésről szóló törvény alapján az Országos Képzési

Jegyzékben meghatározott számú szakképzési évfolyama van, ahol szakmai elméleti és gyakorlati oktatás is folyik. A szakgimnáziumban a tizenkettedik évfolyamot követően az Országos Képzési Jegyzékben meghatározottak szerint érettségi végzettséghez kötött, a szakmai érettségi vizsga ágazatához tartozó szakképesítés szakmai vizsgájára történő felkészítés folyik.

A **szakközépiskolának** öt évfolyama van, amelyből három, az adott szakképesítés megszerzéséhez szükséges közismereti képzést és szakmai elméleti és gyakorlati oktatást magában foglaló szakképzési évfolyam, valamint további kettő, érettségi vizsgára felkészítő évfolyam. Szakközépiskolának minősül az az intézmény is, amely a szakképzésről szóló törvény szerint kizárólag szakmai elméleti és gyakorlati oktatást folytat a szakképzési évfolyamokon.

c) Szakiskola

A szakiskola a sajátos nevelési igényű tanulókat - a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtthaladásra képtelen - készíti fel a szakmai vizsgára. Ezekben az intézményekben az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott szakképesítések körében – a sajátos nevelési igény jellegétől függően – a szakképzési kerettanterv vagy a speciális kerettanterv szerint folyhat szakképzés. A közismereti oktatás a szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti kerettanterv alapján folyik. A szakmai vizsgára történő felkészítésre vonatkozó további rendelkezéseket a szakképzésről szóló törvény határozza meg. A szakiskolában az évfolyamok száma a speciális kerettanterv szerint meghatározott.

3.2.3 Felsőoktatás

Magyarország 1999-ben írta alá a Bolognai Nyilatkozatot, a bolognai folyamat célkitűzéseinek megvalósítására 2006-ban került sor. A felsőoktatásba felvételi eljárás keretében kerülhet az, aki teljesíti az intézmény által megjelölt feltételeket. Ennek megvalósítása összekapcsolt az emelt szintű érettségi vizsga rendszerével.

Az első képzési ciklus a felsőoktatásban az alapképzés: lezárása a Bachelor diploma, mely 6-8 féléves képzést követően szerezhető meg, 180-240 kreditponttal. Az alapfokozatot nyújtó első képzési ciklus a munkaerőpiacon hasznosítható szakmai ismereteket ad, az elhelyezkedéshez jogszabályban meghatározottak szerinti munkakör betöltésére jogosít, egyúttal megfelelő elméleti alapot is nyújt az adott szakterületen a tanulmányok folytatásához, a

mesterfokozat megszerzéséhez. A mesterképzés, amely Master diplomát jelent, a második felsőfokú végzettségi szint. Mesterképzésre az vehető fel, aki legalább alapfokozatot megszerezte. E képzés 2–4 féléves, 60-120 kreditpontot kell összegyűjteni. Az elvégzését követően ki lehet lépni a munkaerőpiacra, illetve jelentkezni lehet doktori képzésre, amely a tudományos fokozat megszerzésére készít fel. Néhány egyetemi szintű szak az új, ciklusos képzési rendszerben osztatlan mesterképzés maradt. Ugyancsak osztatlan mesterképzésként indul az új kétszakos tanárképzés. Az osztatlan mesterképzések bemeneti feltétele érettségi végzettség, a jellemzően 10–12 féléves képzések. A tudományos ismeretek bővítésére a mesterképzési szak elvégzése után, a tudományos fokozat megszerzésére felkészítő doktori képzésben (PhD) van lehetőség.

Magyarországon a felsőoktatási intézmények állami-, magán-, illetve egyházi egyetemek és főiskolák, amelyeket az állam akkreditál, azaz hivatalosan elismer. Ezek szakosodott intézmények, ennek megfelelően szervezik képzéseiket. A felsőoktatási intézményekhez sorolandóak a nem egyetemi szintű főiskolák, az egyetemek, valamint néhány felsőfokú szakképzést nyújtó intézmény.

3.2.4 Felnőttoktatás

Felnőttoktatás

A felnőttoktatás az a képzés, ahol a „tanuló munkahelyi, családi vagy más irányú elfoglaltságához, a meglévő ismereteihez és életkorához igazodó” iskolai oktatásban vesz részt. A tanulók attól az évtől kezdődően, amelyben a huszonötödik életévüket betöltötték, kizárólag felnőttoktatásban kezdhetnek új tanévet. A felnőttoktatás különböző képzési formákban szervezhető meg, így nappali munkarend szerinti oktatásban, esti és levelező oktatásban, valamint egyéb módokon, pl. távoktatás formájában. Általában véve a felnőtteknek kínált képzési programok nem különböznek a nappali rendszerű képzéstől a célok, belépési követelmények, a tantervek fő vonásai, illetve az értékelés és a képző intézmény által kibocsátott, államilag elismert képesítés tekintetében. A legjellemzőbb munkarend azonban az esti tagozat a szakképző programok mindkét típusában, s csak nagyon kevés felnőtt vesz részt „egyéb” képzési formában kínált programokban. Fontos megjegyezni, hogy a 2015-ben hatályba lépett jogszabály-változtatásnak köszönhetően Magyarországon ingyenes a második szakképesítés megszerzése, azonban a képzés csak felnőttoktatásban szervezhető meg, nem nappali munkarendben.

Felnőttképzés

Az alacsonyabb képzettségűek és idősebbek számára az állam inkább a felnőttképzés keretében kínál speciális célprogramokat. A felnőttképzés fogalmát az iskolarendszeren kívüli képzésekre használják. Lényeges jellemzője, hogy a képzés résztvevői nem tanulói vagy hallgatói jogviszonyban állnak a képző intézménnyel, hanem felnőttképzési szerződés alapján történik a képzés. A felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény mindenki számára biztosítja a felnőttképzésben való részvételhez való jogot.

3.3 Duális képzés Magyarországon

2010-es programjában prioritásként emelte ki a kormány a duális képzést a szakképzési koncepciójában. A duális képzés a szakképzésnek egy olyan típusú rendszere, ahol a közös érdek felismerése okán megosztózik az állam és a gazdaság a feladatok felelősségén és költségein. A koncepció része volt a gyakorlati képzés kiemelt fejlesztése és támogatása.

A feladatok megvalósítására a kormány a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával kötött keret-megállapodást, így a gazdaság kezébe került 99 szakma képzésének teljes körű szakmai szabályozása.

2011-ben jelent meg a „Koncepció a szakképzési rendszer átalakítására, a gazdasági igényekkel való összehangolására” című dokumentum, a konkrétan reformintézkedésekkel és megalakultak a Megyei Fejlesztési és Képzési Bizottságok, amelyek a regionális szintről vették át a feladatokat.

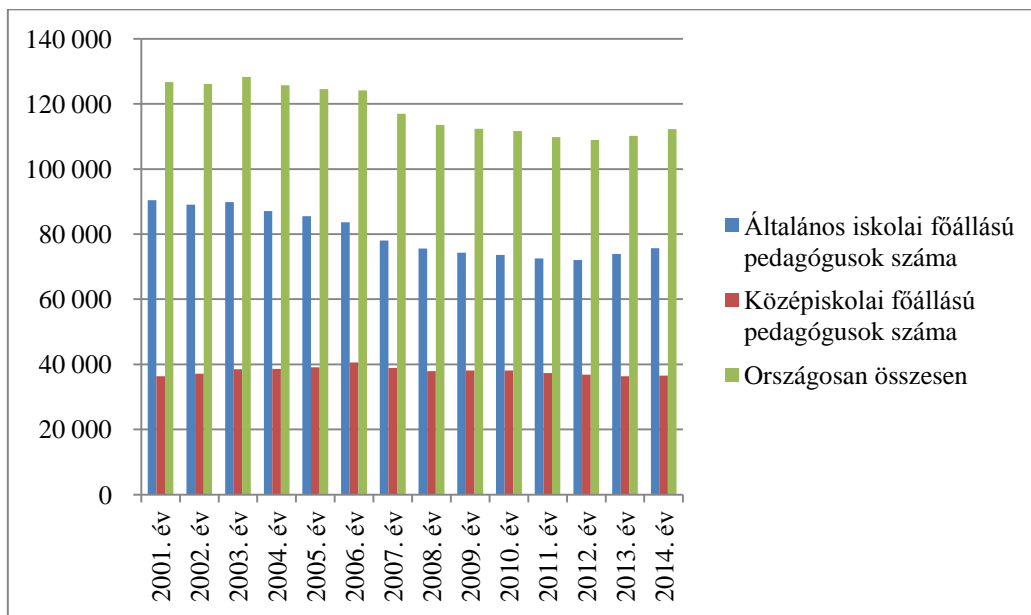
Az átalakítások eredményei az alábbi területeken érvényesültek:

- életszerű, a haza képzési sajátosságokhoz igazodó rendszere alakult ki, amelynek lényege a munkatevékenységbe ágyazott szakmatanulás
- szakmatanulásban a középpontba a virtuális tudáselemek helyett a munkaerő-piacon jól értékesíthető kompetenciák, munkaműveletek kerültek.

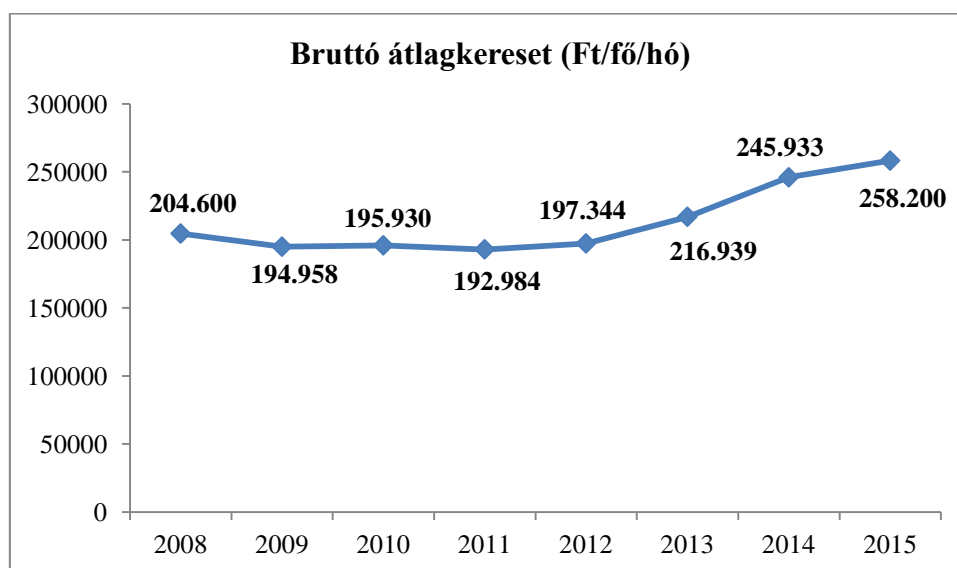
3.4 Foglalkoztatási viszonyok az oktatásban

Az oktatási szektorban foglalkoztatott főállású pedagógusok száma 2001 és 2003 között kis mértékben növekedett, majd 2003-tól 2014-ig folyamatosan csökkent. 2014-ben több mint 16 ezerrel kevesebb főállású pedagógust foglalkoztattak – a csökkenés főként az általános

iskolában foglalkoztatottak számának csökkenéséből ered. Az általános- és középiskolai foglalkoztatottsági szintet érintő mozgások azonban nagy vonalakban gyakorlatilag szinkronban történnek, így az évek óta tartó csökkenés mindkét esetben megállapítható. A foglalkozási csoportok arányának emelkedése főként az oktatási intézmények számának növekedésével függött össze, míg a csökkenés az összevonásokkal érintett intézmények (természetes fogyás miatt kevesebb iskoláskorú gyermek), valamint a pedagógus életpálya kedvezőtlen kilátásai miatt következett be.

2. ábra: A közoktatásban foglalkoztatott főállású pedagógusok alakulása Magyarországon (2001-2014)
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

3. ábra: Az oktatásban (TEÁOR 08 P) foglalkoztatottak bruttó átlagkeresete
(Forrás: saját szerkesztés, KSH adatok alapján)

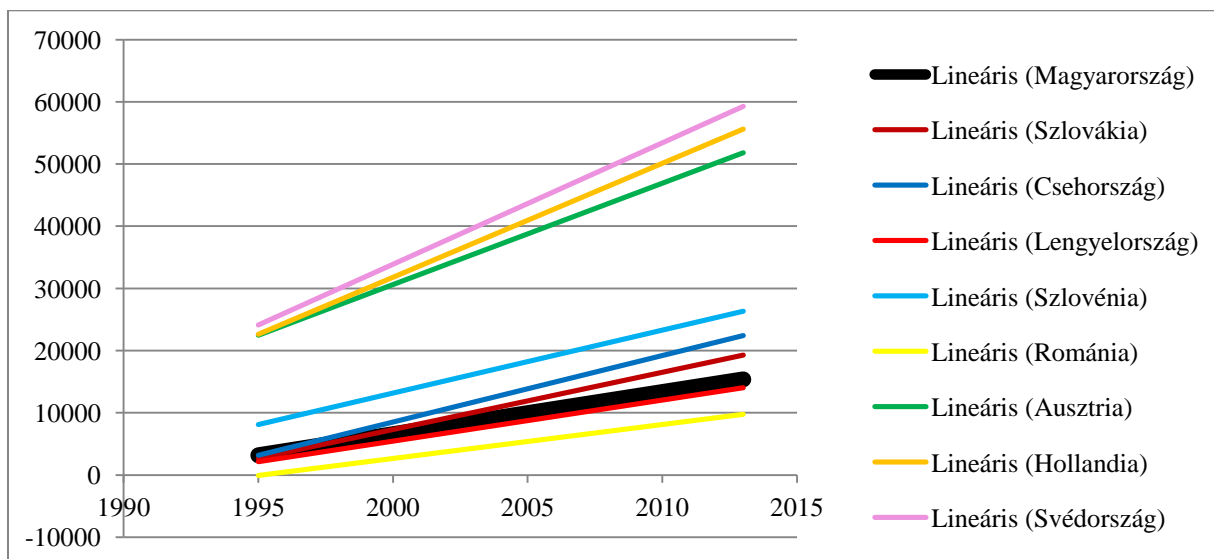
Az életpályamodell kialakításának köszönhetően a bruttó átlagkeresetek jelentősen megnövekedtek. A 2008-as adatokhoz viszonyítva több mint 26%-os bérnövekedést figyelhetünk meg.

4. Nemzetközi kitekintés

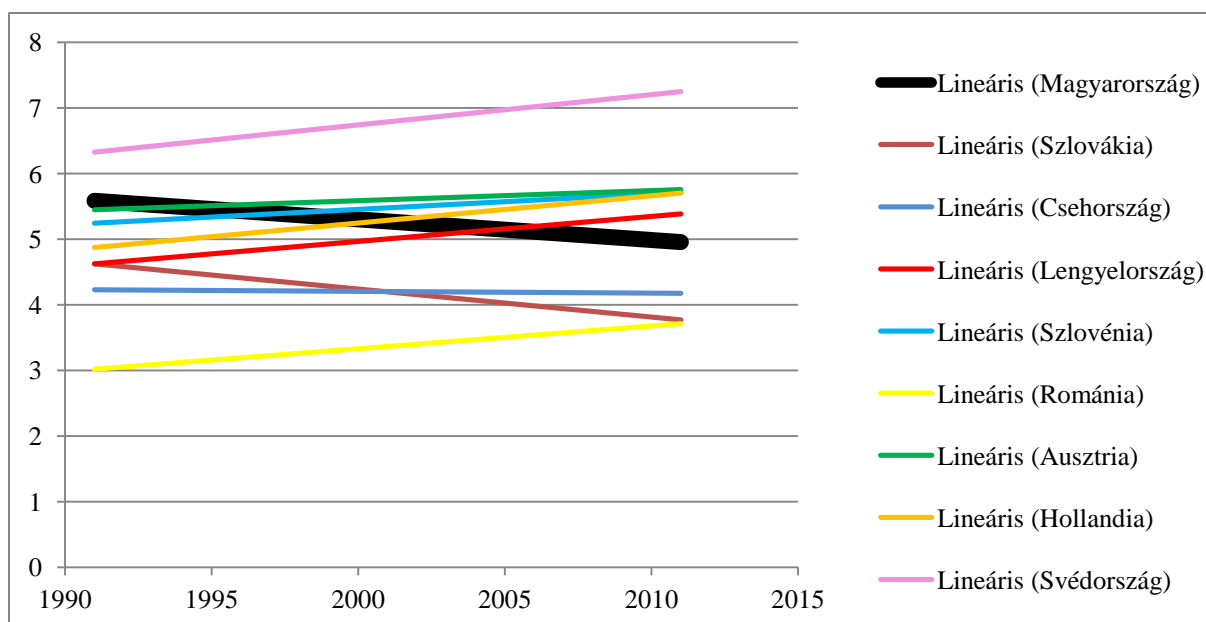
4.1 Nemzetközi folyamatok

A nemzetközi összehasonlításban a magyar adatok értelmezésének elősegítésére, a Visegrádi Négyek országai mellett az első körben felvett volt szocialista országok mutatóit vettük górcső alá, és a szomszédos Ausztria, valamint a Magyarországhoz lakosságszámban viszonylag közel álló nyugat-európai Hollandia, valamint észak-európai Svédország példáján keresztül részletezzük, mennyiben tér el a hazai (valamint közép-kelet-európai) tendencia Európa élvonalától. Így megállapítható, mi az, ami magyar vagy poszt-szocialista specialitás, illetve milyen más országcsoportéhoz hasonló a hazai helyzet.

A gazdasági növekedés jelentős hányada megmagyarázatlan maradna, ha csak a hagyományos termelési tényezőket vennénk figyelembe a gazdasági növekedés elemzésekor (4. ábra). A megmagyarázatlan maradék indokát először a technológiai-műszaki fejlődésben látták, később a munka minőségi változásában. A munka minőségében történt javulást az iskolázottságban történt növekedés következményének tartották, ezért a gazdasági növekedés vizsgálatához ezt figyelembe vevő elemek bevonására volt szükség. Az oktatási, képzési kiadásokat befektetésként ismerték el, ez volt a kiindulópontja az emberitőke-elmélet fejlődésének.

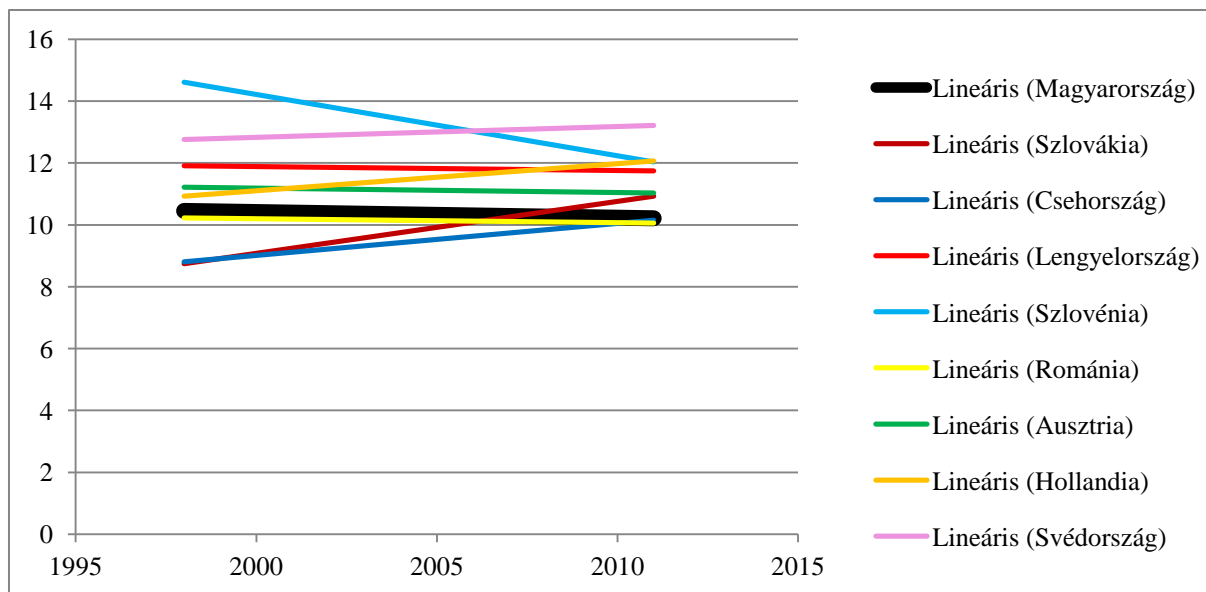

4.ábra: A vizsgált országok bruttó hazai termékének változása (GDP/fő (\$)) 1995-2013 között
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

5. ábra: Az oktatásra fordított kiadások aránya (%) a GDP-ből (1991-2011)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

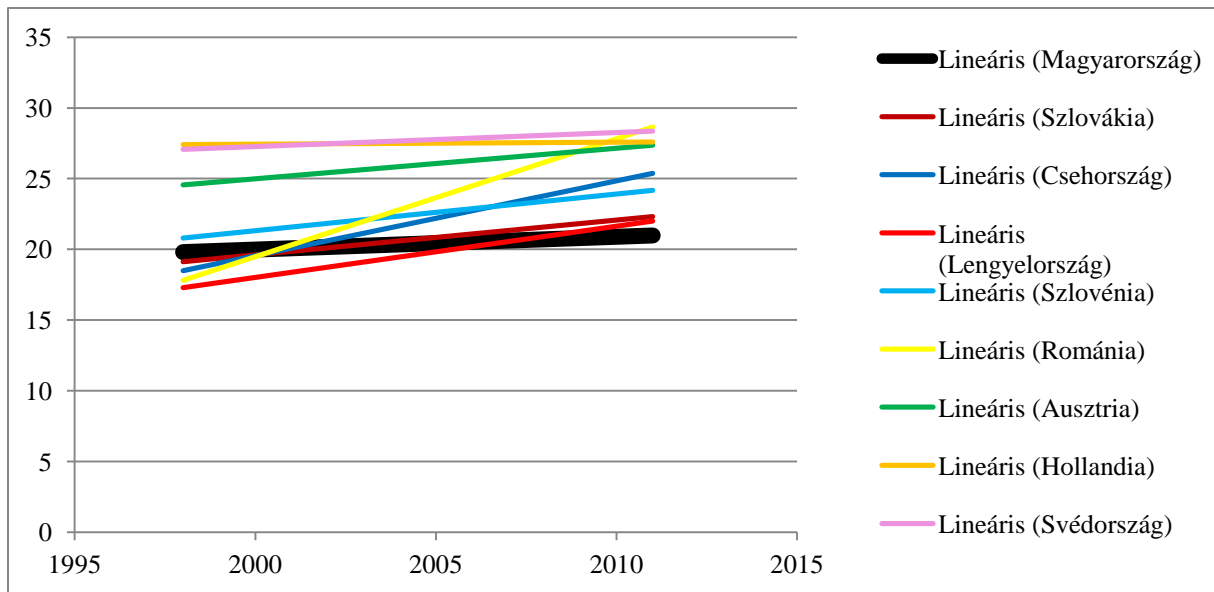
Magyarország az 1990-es években a vizsgált mezőnyben kimagaslóan magas, átlagosan a GDP 5,5%-át fordította oktatásra. 2000-ben már csak a GDP 5 százalékát. Ez fél százalékponttal kisebb az OECD-országok átlagánál, de érdemlegesen meghaladja Hollandia, Csehország, Lengyelország, Szlovákia ráfordításának arányát is (5. ábra). A kilencvenes évek közepén Magyarország az OECD-országok élcsoportjába tartozott az oktatás finanszírozásában. Összehasonlítható dollárban számítva és egymáshoz viszonyítva, Magyarországon szembeűnően „olcsó” a közoktatás és „drága” a felsőoktatás. A hazai közoktatás egy tanulóra mindössze 38 százalékát költi egy felsőoktatási hallgató évi költségének. Az OECD-átlagok esetében ugyanez az arány 57 százalék. Megfordítva a viszonyítást, ez azt jelenti, hogy Magyarország több mint két- és félszer annyit költ egy felsőoktatási hallgatóra, mint a közoktatás egy tanulójára. Mára még egyértelműbb a magyar közoktatás alulfinanszírozottsága, ha pillantást vetünk az éves költségvetésben az oktatás helyzetére. Magyarország gyakorlatilag a sereghajtók között foglal helyet a 10%-nyi ráfordítással. A vizsgált országok átlagosan éves költségvetésük 12%-ot fordítják napjainkban a közoktatásra.

6. ábra: Az oktatásra fordított kiadások aránya (%) a költségvetésben (1998-2011)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

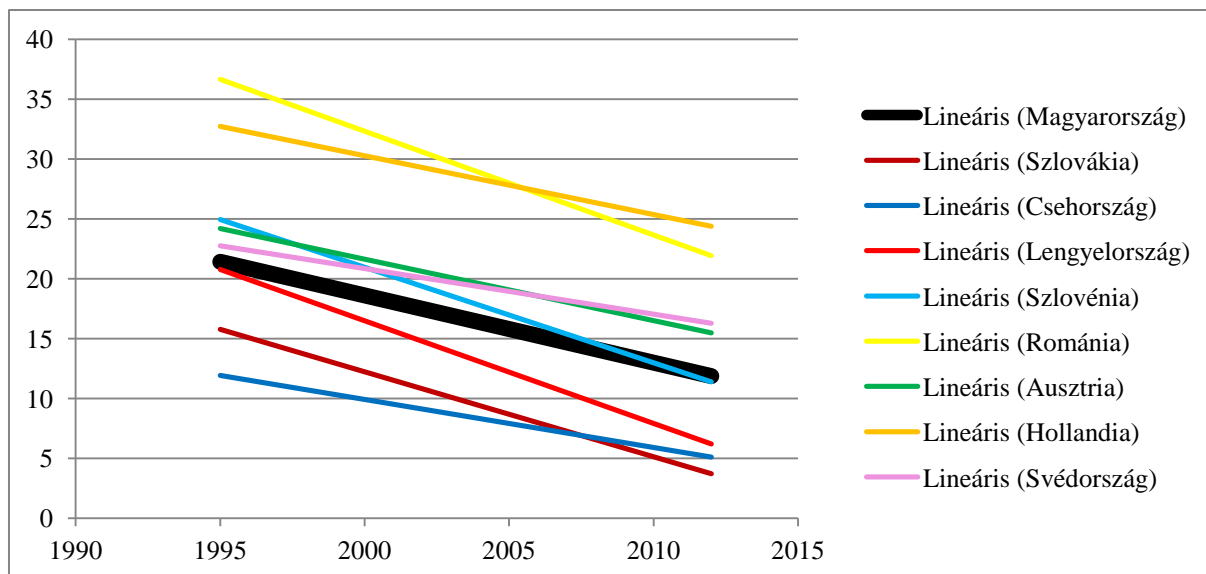
Ha a fejezet elején felvetett gondolatokra gyorsan reagálni szeretnénk, akkor megállapíthatjuk, hogy azok az országok, amelyek bruttó hazai termékük magasabb hányadát fordítják oktatásra, hosszabb távon általában nagyobb és tartósabb gazdasági növekedést realizálnak. Így történt ez Ausztria és Svédország esetében is. Az OECD országok nagy részében a bruttó hazai termék 6%-át vagy annál nagyobb hányadát fordították oktatásra. Magyarországon az oktatásra fordított kiadások 2011-ben már nem érték el a GDP 5%-át sem. Azokban az országokban, ahol magas az oktatásra fordított kiadások aránya, ott az egy lakosra jutó GDP is magas és fordítva. A képzettebb munkaerő tehát valóban nagyobb hozzáadott értéket teremt, azaz beigazolódnak az emberi tőke kitüntetett szerepe a gazdasági fejlődésben.

A hazai felsőoktatás formális lemaradása elsősorban a közoktatás elmaradottságnak és az általános alapiskolázás gyenge minőségének a következménye. Az alsó fokon iskolázottak aránya Magyarországon nem sokkal nagyobb pl. az OECD-átlagnál, de lényegesen meghaladja az észak-európai és a tengerentúli fejlett országokét. A többi poszt-szocialista OECD-országban a középfok, a közép-nyugati régióban a felsőfok javára kisebb az alacsony iskolázott népesség aránya. Mára azonban diplomás-munkanélküliség 2,4 százalékra csökkent, ez az arány a legalacsonyabb az EU és az OECD tagországok között.

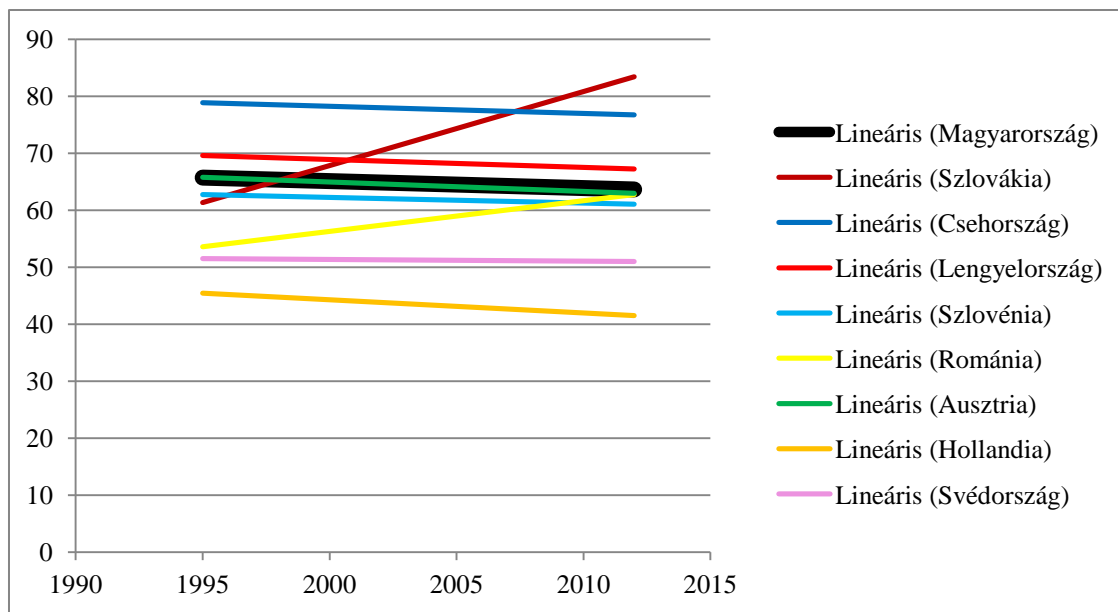
7. ábra: A felsőoktatásra fordított kiadások aránya a teljes oktatási kiadásokból (1998-2011)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

A foglalkoztatottság még azokban a fejlett országokban is jóval nagyobb a magyarországinál, amelyekben az iskolázatlan népesség aránya is magas. Az OECD-országokban az alacsony iskolázottak foglalkoztatottsága húsz-harminc százalékponttal magasabb, mint Magyarországon. Ez cáfolja azt a hiedelmet, hogy a magyar gazdaság rendszerváltás utáni magas tudásigénye akadályozza az iskolázatlanok nagyobb arányú foglalkoztatását. Az alacsony foglalkoztatottsági érték kialakulásában bizonyára szerepet játszik a fekete foglalkoztatás, de ennél erősebben a munkaerő utánpótlását meghatározó oktatás struktúrájának tartós és jelentős eltérése a munkaerő-kereslettől. Ez az eltérés már a (felső-)középfokú oktatásnál megmutatkozik.

8. ábra: Az általános iskolai végzettségűek aránya a teljes foglalkoztatottságból (1995-2012)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

Az OECD és az EU oktatáspolitikai irányelvei a középfokú oktatás fejlesztési stratégiájának követendő példájaként ajánlják a közép-nyugat-európai régió szakmunkásképzését. Magyarországon, a rendszerváltás után, részben az állami szektor összeomlásának hatására, a fejlődés más irányba haladt. Az elmúlt évtizedek alatt a szakiskolai képzés aránya a korosztály létszámához viszonyítva lecsökkent; a középiskolai oktatás több mint fele gimnáziumokban, valamivel több, mint egyharmada szakközépiskolákban folyik. A szakképzés visszaszorulásának hatásait erősíti, hogy a mai középfokú oktatásunk elsődlegesen az egyetemi továbbtanulást szolgálja; a szakmunkás-iskolai képzés minősége gyenge és társadalmi presztízse kicsi.

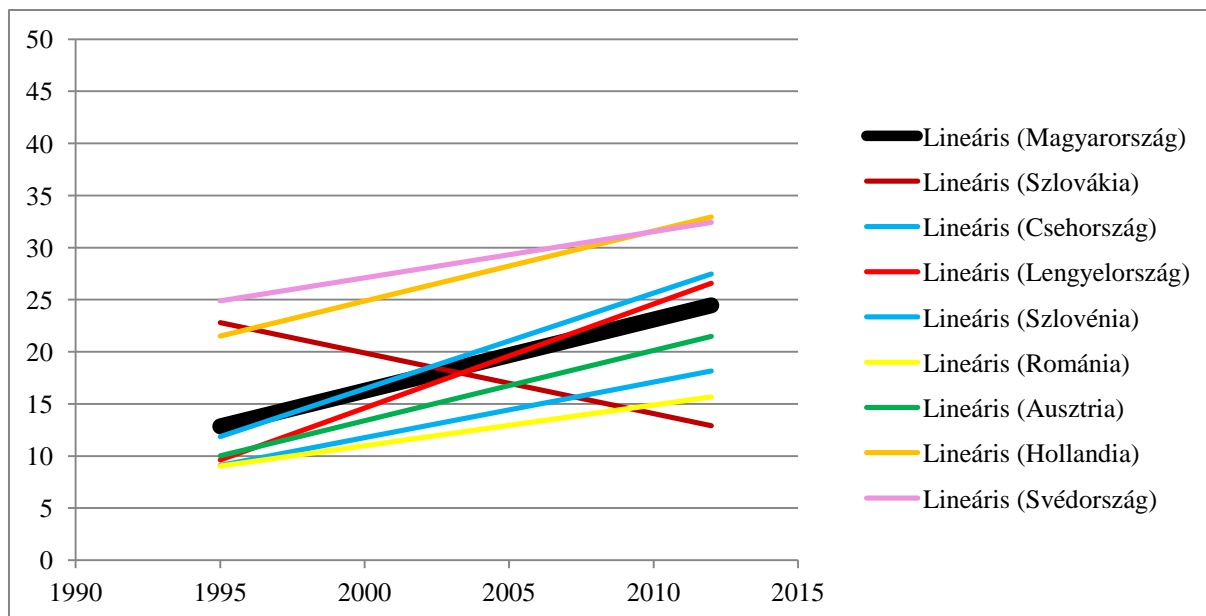

9. ábra: A középiskolai végzettségűek aránya a teljes foglalkoztatottságból (1995-2012)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

Az előbbihez hasonlóan tér el a fejlett országokétól Magyarország jelenlegi egyetemi (a főiskolát is ideszámítva) képzése.

Az egész oktatásnak a munkaerő-kereslettől eltérő struktúrája szorosan összefügg a felsőoktatás túlméretezettségével. Ennek következtében az egyetemet és főiskolát végzett pályakezdő diplomások növekvő része csak az irodai foglalkozásokban és a fizikai munkák körében találhat munkát, kiszorítva onnan a kevésbé iskolázott munkaerőt. Ezt erősíti meg a 10. ábra, amely szerint a felsőfokú végzettségűek aránya Magyarországon nagyobb, az alacsonyan iskolázottaké egyre kisebb, a változás üteme pedig nagyobb mindkét esetben, mint a vizsgált országok átlagában.

Ezt a nemzetközi munkaerőpiacból következő természetes jelenséget Magyarországon egyesek (tévesen) a hazai munkaerő-kereslet jeleként értékelik. Ennek ellenére a nemzeti munkaerőpiacokon a bérek – az árupiacoktól eltérően – a gazdasági fejlettséggel összefüggő fokozatossággal egyenlítődnek ki. A munkaerőpiac egyes szegmenseiben a kiegyenlítődés aszerint történik, ahogyan az egyes országok munkavállalói a nemzetközi piacon munkát találnak. A kevésbé fejlett országokban a magas iskolázottságú munkaerő bérei az átlagosnál gyorsabban emelkednek. Ezt követi, a piacképességtől függően, a többi munkaerőé. Ennek következtében átmeneti és természetes jelenség, hogy a diplomások bérelőnye Magyarországon jóval magasabb, mint a fejlettebb országokban.

10. ábra: A felsőfokú végzettségűek aránya a teljes foglalkoztatottságból (1995-2012)
(Forrás: The World Bank adatbázisai alapján saját szerkesztés)

4.2 „Jó gyakorlatok az ágazat fejlesztésére”

Duális képzés

2014 júniusában jelent meg az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Szakbizottságának az európai duális képzésről szóló tanulmánya (Chatzichristou – Ulicna – Murphy – Curth 2014). A kutatás az EU-28 területén vizsgálja a duális képzések erősségeit és gyengeségeit, külön kitérve az oktatáspolitikai fejlesztések terén a gyakornoki programokra.

Az európai duális képzésről szóló tanulmány kiindulási problémaként a 2000-es évek második felében elmélyülő gazdasági válságot hozza fel, mely korábban nem tapasztalt mértékben növelte meg a fiatalok és pályakezdők körében a munkanélküliséget. A duális képzések ekkortól váltak oktatáspolitikai értelemben aktuálissá a tagállamokban, hiszen az elméleti ismereteket különböző cégeknél elvégzendő gyakorlati programokkal egészítették ki, így biztosítva, hogy az oktatásból kikerülő fiatal már némi gyakorlattal rendelkezzen. Azonban a tagországok között óriási különbségek vannak a lehetőségeket tekintve.

A leginkább kidolgozott és széleskörű az osztrák, a német és a dán modell, egyben ezek tekintenek vissza a legnagyobb múltra is. A tanulmány ezért azt is célul tűzte ki, hogy megvizsgálja, mi motiválja egyes országokat, hogy fejlesszék a duális képzési rendszert, míg másokat milyen szempontok hátráltatnak. A gyakorlati programok különböző típusai mutathatók ki a tananyagba történő beépülés mértéke valamint az oktatási szint, illetve a kezdeményezés alapján is. Leggyakrabban a középiskolai szinttől kezdődően alkalmazzák. A

megkülönböztetett típusai országonként a következő, jól elkülöníthető „modelleket” eredményezték:

1. Teljes körű gyakorlati programmal rendelkező, valódi duális képzés (Ausztria, Németország, Dánia)
2. Gyakorlati lehetőségek széleskörű elterjedése a valódi duális rendszerrel párhuzamosan (Görögország, Lengyelország, Olaszország, Franciaország, Hollandia, Egyesült Királyság)
3. Iskolai képzésen alapuló gyakornoki program, erős munkaorientált gyakorlati oktatással (Finnország, Franciaország, Hollandia, Portugália)
4. Túlnyomórészt iskolai képzésen alapuló gyakornoki programrendszer (Csehország, Görögország a 2013-as reformok előtt, Lengyelország)

A teljes körű gyakornoki programot kínáló képzési rendszerek (1) sikerességét az alábbi tényezők határozzák meg:

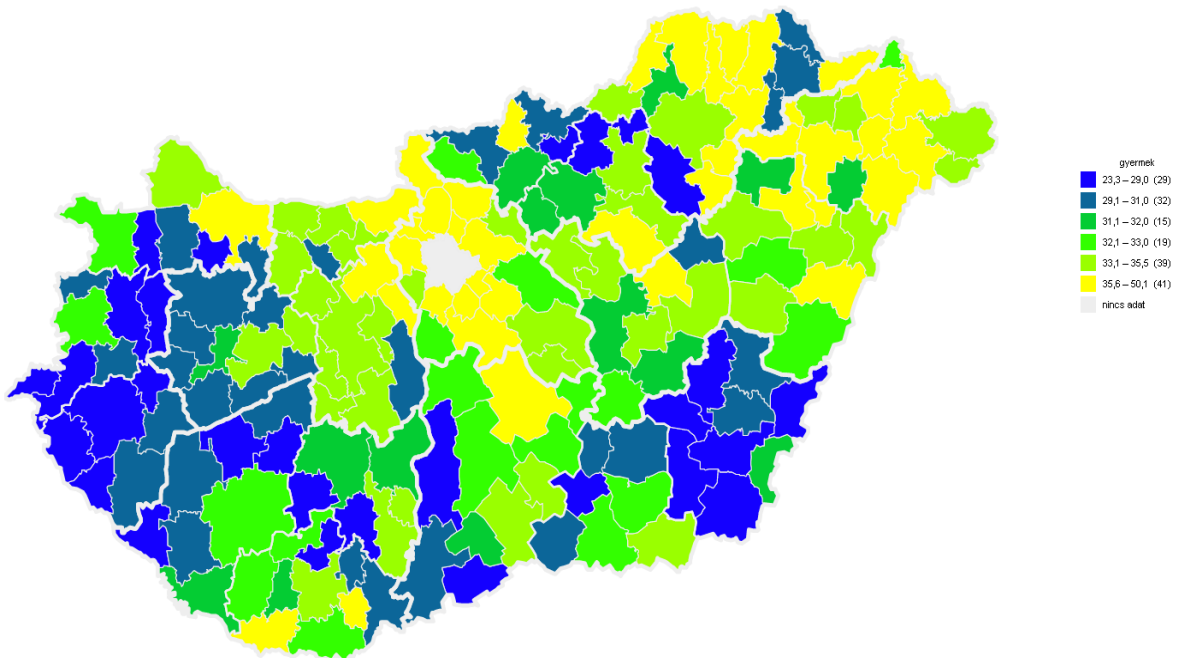
- a) Gyakorlati képzéssel egybekötött szakképzések (közép- és felsőfokú intézményekben), ahol általában magát a képzést is bizonyos cégek igényei alakítják ki, így a végzett diák nagy eséllyel el tud helyezkedni,
 - b) Gyakorlati program választható jelleggel és igen széles szakterületen választható részét képezi a tananyagnak, munkaerőpiaci szempontokat figyelembe vevő tendenciák szerint,
 - c) a Gyakornoki programokat fokozatosan alkalmazzák, a gazdasági és munkaerőpiaci igények alapján,
 - d) Társadalmilag nagyra értékelt a gyakornoki programok szerepe hagyományosan, így a részvételi arány eredendően magas,
 - e) A minőség érdekében mind az oktatási intézmények, mind a versenyszféra valamint az államigazgatás is érdekelt a gyakornoki programok szervezésében, ezért a szoros együttműködés jogszabályi keretek között is szerepel,
 - f) A gyakornoki programok sikerességének kulcsa a munkáltatók és szociális szervezetek együttműködése, melyhez az oktatási, illetve közigazgatási intézmények is kapcsolódhatnak.
- Az elmúlt 5-6 évben az EU-tagállamok megreformálták a gyakornoki képzéseiket, melyek hat problémakörre adott válaszként léptek életbe (1. táblázat).

A reformok bevezetésének kulcselemei	Országok
Változó munkaerőpiaci igények, melyekkel a gyakornoki programok nem tartották a lépést/ javítandó munkáltatói elkötelezettség	CZ, FI, IT, PL, PT/CZ, DE, UK
Minőségi és hatékonysági kihívások a gyakornoki képzésben	DE, FI, NL, UK
Magas munkanélküliségi ráta a fiatalok körében	EL, FR, IT, PT
Gyakornoki programok kevésbé vonzóak	CZ, FI, NL
Magas fokú lemorzsolódás az oktatásban	FI, PT
Demográfiai kihívás, öregedő társadalom	DE, CZ

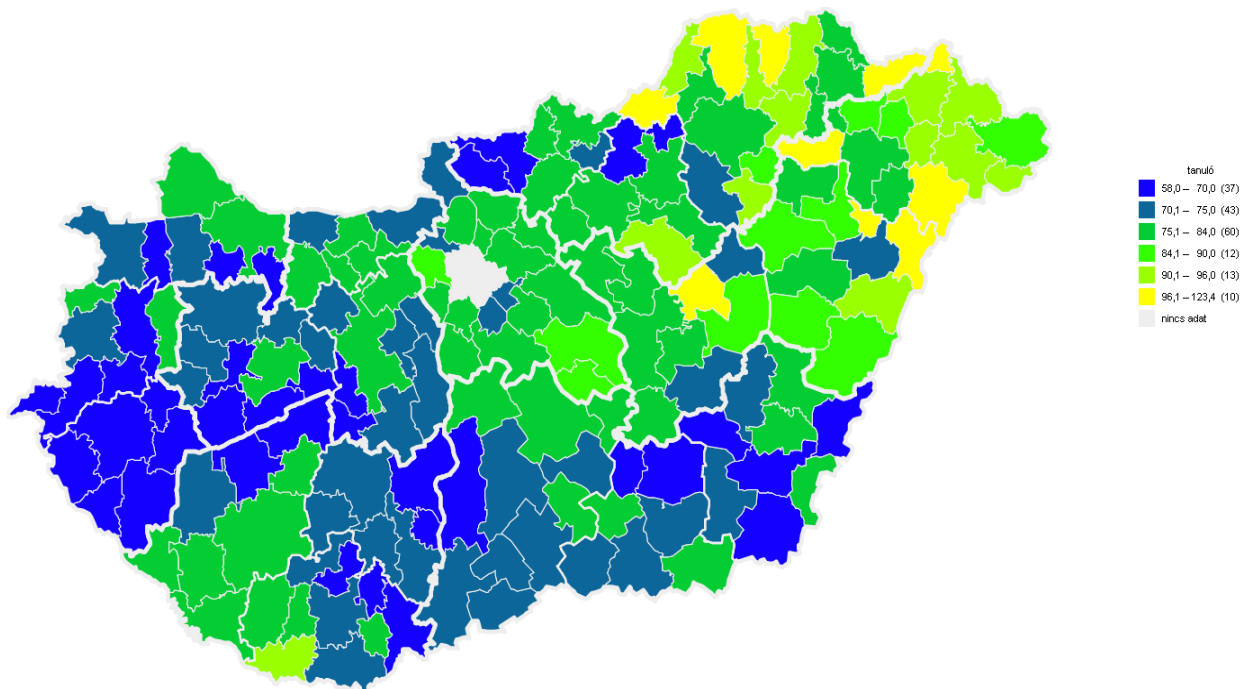
1. táblázat: Egyes EU-tagországokat érintő problémák, melyek a duális rendszerek reformjához vezettek
(Forrás: Chatzichristou – Ulicna – Murphy – Curth 2014)

5. Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában

Az oktatási helyzetkép megyei értékeléséhez először a **demográfiai folyamatokat** célszerű áttekinteni. Ezek hosszútávon meghatározzák a képzési struktúra fenntarthatóságát és a későbbi munkaerőpiac bázisának nagyságára is következtethetünk. Békés megye lakónépessége, összhangban az ország egészére jellemző folyamatokkal, az elmúlt bő évtizedben folyamatos csökkenést mutat. A csökkenés üteme 2007-től enyhén gyorsult, ami a kedvezőtlen demográfiai folyamatok egymást erősítő hatásának következménye. A csökkenő lakónépesség az évtized egészére jellemző és a jelen felé egyértelműen erősödő természetes fogyásra, elöregedésre és vándorlási veszteségre vezethető vissza. A növekvő természetes fogyás részben annak a következménye, hogy szemben az ország nagy részére jellemzővel, Békés megye a teljes évtizedben vándorlási veszteséget mutat, és az elvándorlás érdemben magasabb arányban érinti a reprodukcióra képes korosztályokat. Az egyre rosszabb születési arányszámok és a gyorsuló, fiatalabb korosztályokat érdemben magasabb arányban érintő migráció eredményeként a megye öregségi indexe évről-évre, gyorsuló ütemben növekszik. Ez a tény már most megmutatkozik az óvodások és az általános iskolások igen alacsony számában (11. és 12. ábra), ami a jövőbeli szakemberállomány, az utánpótlás kérdését döntően fogja meghatározni.

11. ábra: 1000 lakosra jutó óvodás gyermekek száma járásonként (2013/2014-es tanév)
(Forrás: KSH)

12. ábra: 1000 lakosra jutó általános iskolai tanulók száma járásonként (2013/2014-es tanév)
(Forrás: KSH)

A tankerületek számát tekintve Békés megyében (az eddigi 9 helyett), 2-t alakítottak ki; a békéscsabait és a gyulai. A Békés megyei tankerületek a következőképpen alakulnak:

Gyulai tankerületi központ:

- Békési járás
- Gyomaendrődi járás
- Mezőkovácsházai járás
- Gyulai járás
- Sarkadi járás
- Szeghalmi járás

Békéscsabai tankerületi központ:

- Békéscsabai járás
- Szarvasi járás
- Orosházai járás

Középfokú oktatási intézmények a megye 25 településén működnek. Újkígyós kivételével a városok mindegyikében elérhető valamilyen szolgáltatás. A másik „fiatal” megyei város, Medgyesegyháza – ami az általános iskolai képzésben is központi szerepkört tölt be – esti, levelezős oktatásban kínál lehetőséget az érettségi szerzésére. Csárdaszállás és

Magyarbánhegyes a fogyatékkal élők szociális ellátásához kapcsolódva nyújt speciális szakiskolai szolgáltatást (ami szintén a középfok részét képezi), Kétegyházán (szakgimnáziumi és szakközépiskolai képzés) és Szabadkígyóson (szakiskolai képzést kiszolgáló intézményi tanműhelyek) jelenleg a gyulai központú összevont (Gyulai SZC Harruckern János Szakképző Iskolája és Kollégiuma) szakképző intézmény részeként folyik középiskolai oktatás. Békés megye középfokú iskolai szolgáltatásai más megyékhez képest immár tradicionálisan szakképzés centrikusak.

A megye szakgimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai képzési szerkezete széles körű és kiterjedt, lényegében minden keresett szakmacsoport esetében elérhető az érettségihez kötött, és az érettségit nem igénylő szakmák elsajátításának lehetősége. A legszélesebb, legkiépültebb képzési szerkezet a megyeszékhelyre, azzal szinte megegyező szerkezetben Gyulára, kissé szűkebben, de szinte a teljes palettát biztosítottan Orosházára és Szarvasra jellemző.

A különböző szakterületek képzései a következő térségekben érhetők el:

- Agrár: a dél-békési-, Békési-, Gyulai- és Körös-szögi kistérségekben
- Műszaki: a Békéscsabai-, Békési-, Gyulai-, Szeghalomi-, Körös-szögi-, Orosházi- és Dél-Békési kistérségekben
- Gazdaság-szolgáltatás: Békéscsabai-, Békési-, Gyulai-, Sarkadi-, Szeghalomi-, Körös-szögi-, Orosházi- és dél-békési kistérségekben
- Humán: Békéscsabai-, Békési-, Gyulai-, Szeghalomi-, Körös-szögi-, Orosházi- és dél-békési kistérségekben.

Az intézményrendszer területi kiépültsége ellenére egy érdemi centralizációs folyamat is jellemző a megye oktatási rendszerére, melynek eredményeként a közép-békési városok, elsősorban Békéscsaba, de kisebb mértékben Gyula is, elszívja a diákokat különösen az észak- és dél-békési középiskolák elől. E centralizációs folyamat különösen élesen érinti a néhány évtizeddel ezelőtt kimondottan erősnek nevezhető szeghalmi, gyomaendrődi és békési középiskolai szolgáltatásokat, továbbá érdemben korlátozza az észak-, közép- és dél-békési új városok középiskolai szolgáltatásainak kifejlődését. Orosháza és Szarvas középiskolái megőrizve szerepüket saját térségükben továbbra is meghatározó jelentőségűek maradtak.

Békés megye különösen a gazdasági, informatikai, kereskedelmi, idegenforgalmi és turisztikai (idegen nyelvi) képzésekben kiterjedt magán és alapítványi érettségi utáni

szakképzést biztosító intézményrendszerrel rendelkezik. A megye munkaerő-piaci képzést nyújtó intézményrendszere az állami, alapítványi és magán szereplők mellett nagyban támaszkodik a széleskörű iskolarendszerű szakképzést nyújtó intézményrendszerre, továbbá a felzárkóztató, általános, konvertálható tudás átadását megfelelő szinten decentralizáltan biztosítani képes alapfokú intézményhálózatra.

A **felsőoktatással** már történelmileg rendelkező városokban működő főiskolák, főiskolai karok egyesültek, megerősödtek, új infrastrukturális fejlesztésekkel és új képzési szakirányokkal bővültek, miközben új városként Orosháza is megjelent a felsőoktatás térképén. Békés megye négy településén, Békéscsabán, Gyulán, Szarvason, és Orosházán érhető el tehát jelenleg felsőoktatási képzés.

A Szent István Egyetem keretei között működő Campusokban felsőfokú szakképzés, továbbá alap és mesterképzés folyik. Békéscsabán gazdasági, műszaki és bölcsészettudományi területen, Gyulán egészség tudományi területen, Szarvason pedig a környezetgazdálkodás, környezetvédelem, vidékfejlesztés, vízgazdálkodás és agrártudományok területén folytatnak alapképzéseket és felsőfokú szakképzéseket. Békéscsabán és Szarvason az Egyetem gödöllői Gazdaság- és Társadalomtudományi Karával együttműködve mesterképzések is folynak. Küldetésük, hogy versenyképes tudással ruházzák fel szűkebb és tágabb környezet továbbtanulni vágyó fiataljait, hogy a munkaerőpiacon használható szaktudást és ismereteket adjanak át részükre.

3 kampuszukon felsőfokú szakképzésekre, alapképzési szakokra és mesterszakokra egyaránt várják a jelentkezőket. Békéscsabai és szarvasi modern, jól felszerelt kollégiumban minden igényt kielégítő szállást is tudnak biztosítani.

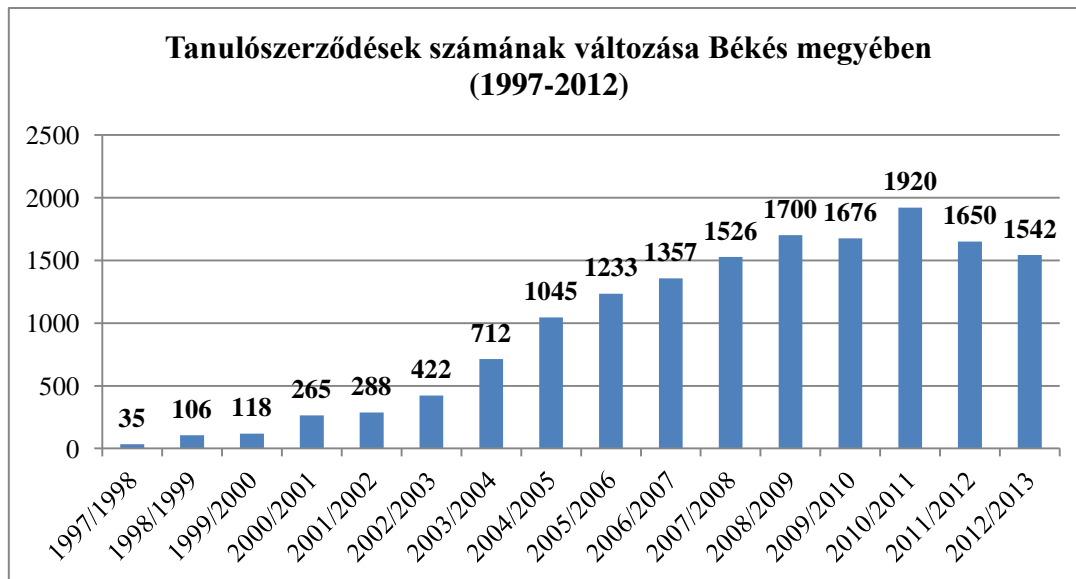
A Kodolányi János Főiskola keretei között 2004 szeptemberében nyílt meg Orosházán, Gyopárosfürdő vonzáskörzetében a KJF Oktatásszervezési Központja, amely távoktatási centrumként működik számos alapszakkal. 2016. szeptemberétől a Kodolányi János Főiskola levelező tagozatos évfolyamot indított szociális munka, gazdálkodás menedzsment és turizmus vendéglátás alapszakokon. Az itt folyó képzésekben a hallgatók közgazdász diplomát szerezhetnek, vagy a főiskola szakirányú, ill. mesterképzéseiben folytathatják tovább tanulmányaikat. A már alapidiplomát szerzett hallgatók választhatnak gazdag szakirányú továbbképzési szakpalettákról és élhetnek a szakvizsga letételének lehetőségével is. A Hunyadi János Középiskola a Kodolányi János Főiskolával együttműködve a 2017/2018-as tanévtől sportedzői, érettségire épülő szakképzésnek ad helyet.

A Szent István Egyetem Karai nagy hangsúlyt fektetnek a felsőfokú szakképzés erősítésére, mely elsősorban a megye és tágabb környezetének fiataljai számára jelenthet esélyt a felsőoktatásba való belépésre. A **felsőoktatási** jogszabályok változásával összhangban a jelenleg kínált képzési irányok (szociális és ifjúsági munka – Gyula, természetvédelmi mérnök, mezőgazdasági mérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, kertészmérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök – Szarvas, turizmus-vendéglátás, pénzügy-számvitel, kereskedelem marketing, gazdálkodás és menedzsment, személyi vagy humánpolitikai asszisztens - Békéscsaba) további bővítését célozza a kar.

Az alapszakok között megjelennek az andragógia, gazdálkodás-menedzsment, gépészmérnök, műszaki menedzser, pénzügy számvitel, turizmus-vendéglátás (Békéscsaba), ápolás-betegellátás, egészségügyi szervező, egészségturizmus szervező, szociális munka (Gyula), mezőgazdasági mérnök, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, környezetgazdálkodási agrármérnök, mezőgazdasági és élelmiszeripari gépészmérnök, mezőgazdasági mérnök, növénytermesztő mérnök. A kar mesterképzéseit az egyetem más karaival együttműködve, de helyben (Békéscsaba, Szarvas) biztosítja a pénzügy, vezetés-szervezés és vidékfejlesztési agrármérnök szakokon. Az egyetem infrastruktúrája az elmúlt években érdemi fejlődést mutat, mind épületállományában, mind a kollégiumi elhelyezést illetően, mind a képzéshez szükséges eszközök (műszaki háttér, tangazdaság, gyakorlóhely, stb.) tekintetében versenyképes szolgáltatást nyújt. Az infrastruktúra-fejlesztés költségei (PPP programok) azonban az azok finanszírozásában bekövetkezett változások miatt komoly terhet jelentenek az egyetem számára.

5.1 Duális képzés Békés megyében

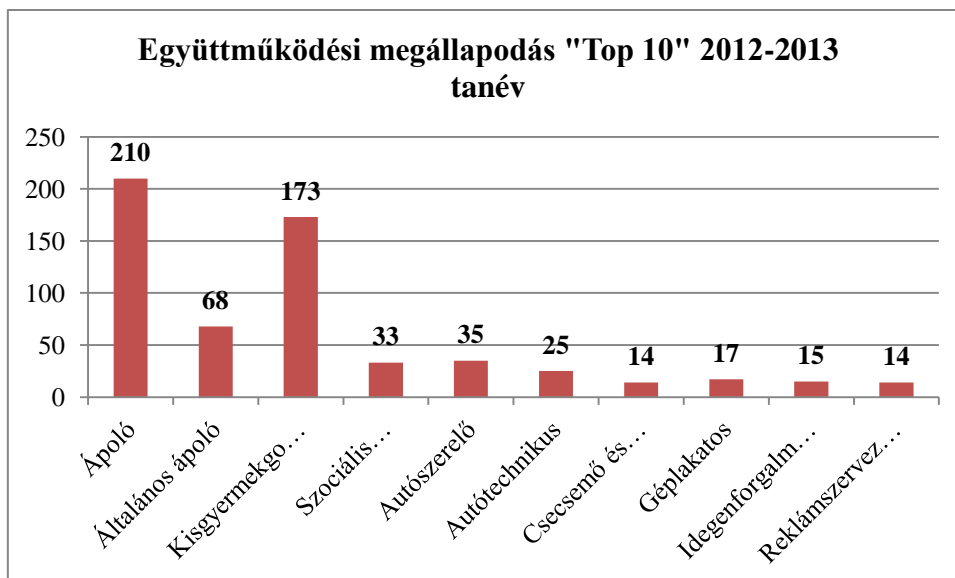
Magyarországon 1997 óta létezik a szakképzésben a **tanulószerződéses rendszer**. Békés megyében az első 13 évben progresszíven emelkedett, a tanulószerződések száma. 2012/13.-ra viszont 20%-os csökkenés tapasztalható a 2010/11. tanévhez képest. A jelenség mögött egyik oldalról a jogszabályi háttér olyan irányú megváltozása áll, ami miatt a másodszakmában nem lehet tanulószerződést kötni, másik oldalról a szakképzési struktúra előnytelen szerkezet-változása áll (a 2+3 éves szerkezet után 2+2 éves szerkezet, majd a 3éves képzési szerkezet bevezetése).

13. ábra
(Forrás: ISZIIR BMKIK)

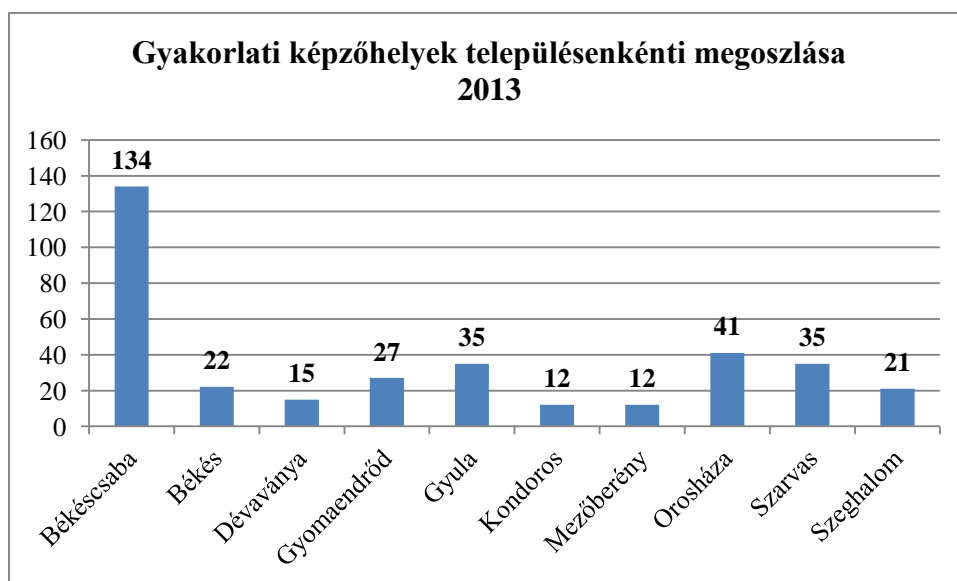
2012. óta az **együttműködési megállapodások** ellenjegyzése is a kamara feladata. Békés megyében 292 együttműködési megállapodást jegyzett ellen a kamara 468 tanulóra a 2011/12. tanévben, a 2012/13.-as tanévben pedig 691 tanulóra 71-et. A költségvetési intézményekkel és gazdálkodó szervezetekkel kötött együttműködési megállapodások a szakközépiskolai szakmákban jellemző és döntően az összefüggő nyári gyakorlatra jellemző. Az egészségügyi szakmákban rendhagyó módon a teljes képzési időre kihelyezik az iskolák a tanulóikat. A megállapodások 45%-át az iskolák költségvetési intézményekkel, kórházakkal, bölcsődékkel kötik jellemzően, de magasabb tanulói létszámmal, 55%-át gazdálkodó szervezetekkel létesítik és alacsonyabb tanulói létszámmal.

A legnagyobb tanulói létszám az ápoló tanulóknál mutatkozik, őket követik a kisgyermekgondozó és nevelők, majd az általános ápoló tanulók következnek. Ők teljes képzési idejüket a kórházakban, illetve bölcsődékben töltik. Az autószerelők és az autótechnikusok jól felszerelt iskolai tanműhelyből mennek ki gazdálkodó szervezetekhez kiegészítő gyakorlati képzésre.

14. Ábra
(Forrás: ISZIIR BMKIK)

Az alábbi ábra a Békés megyei gyakorlati képzőhelyek településenkénti eloszlását mutatja be. Azon képzőhelyek szerepelnek benne, ahol van tanuló. Erőteljesen megmutatkozik Békéscsaba és környékének (Mezőberény, Békés, Kondoros) domináns szerepe, ahol a gyakorlati képzőhelyek mintegy 46%-a található meg. Jelentősnek tekinthető még a szarvasi térség (Szarvas – Gyomaendrőd) - ez a terület 12%-ot képvisel, Orosházán 41, Gyulán 35, a szeghalmi térségben (Szeghalom, Dévaványa) összesen 36 gyakorlati képzőhely található.

15. Ábra
(Forrás: ISZIIR BMKIK)

A megye déli területein viszont nagyon feltűnően kevés a gyakorlati képzőhely (Battonyán nincs, Mezőhegyesen csak 1, Tótkomlóson, Mezőkovácsházás is csak 4), pedig erről a területről sokan járnak be a megyeszékhelyre szakiskolába és az lenne a legoptimálisabb megoldás, ha a lakóhelyükön vennének részt gyakorlati képzésben.

6. Problémák feltárása

Problémák, szerkezeti aránytalanságok Békés megyében.

Békés megyét, az országot egészében jellemző **demográfiai**, illetve negatív migrációs tendenciák súlyosabban jelentkeznek az országos átlagnál.

Leginkább az aprófalvas szerkezetű Zala megyéhez hasonlóan az elkövetkező években a közép- és felsőfokú intézmények számára az utánpótlás jelentős hiánya lesz meghatározó valamennyi területen.

Az oktatási **intézményellátottság terén sajátos kettősség** jellemzi a megyét. Míg az alapfokú, középfokú szolgáltatásokat nyújtó intézményekkel az országos átlagot közelítően, vagy akár azt meghaladóan ellátott, a speciális vagy felsőfokú szolgáltatásokat nyújtó intézmények gyakran hiányoznak, vagy nehezen érhetőek el.

Az intézményi szolgáltatás egyik kritikus eleme a kisgyermekes családok számára nyújtott bölcsődei szolgáltatás. A családok felnőtt tagjainak munkavégzését érdemben akadályozhatja a kisgyermekkorú ellátások kiépültségének hiánya.

Az a kormányzati cél, hogy az iskolák száma összhangba kerüljön a szakmaszerkezeti elvárásokkal és a demográfiai folyamatokkal, sajnos nem tud érvényesülni, ugyanis a **létszámcsökkenési tendencia a szakképzésbe belépők** esetében még jó néhány évig folytatódik.

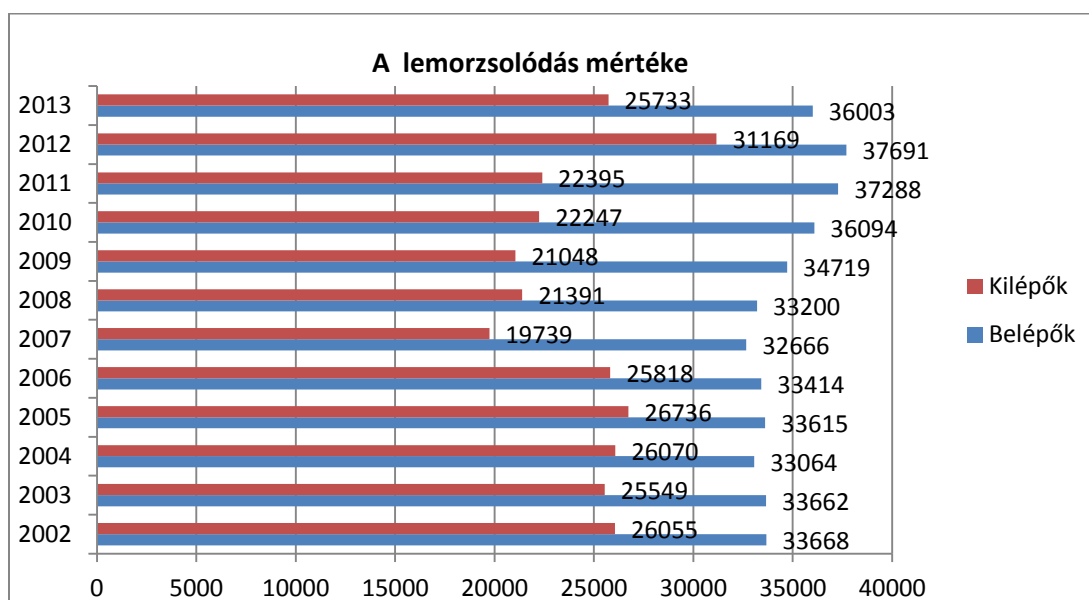

16. ábra

(Forrás: Dr. Szilágyi János előadása 2015)

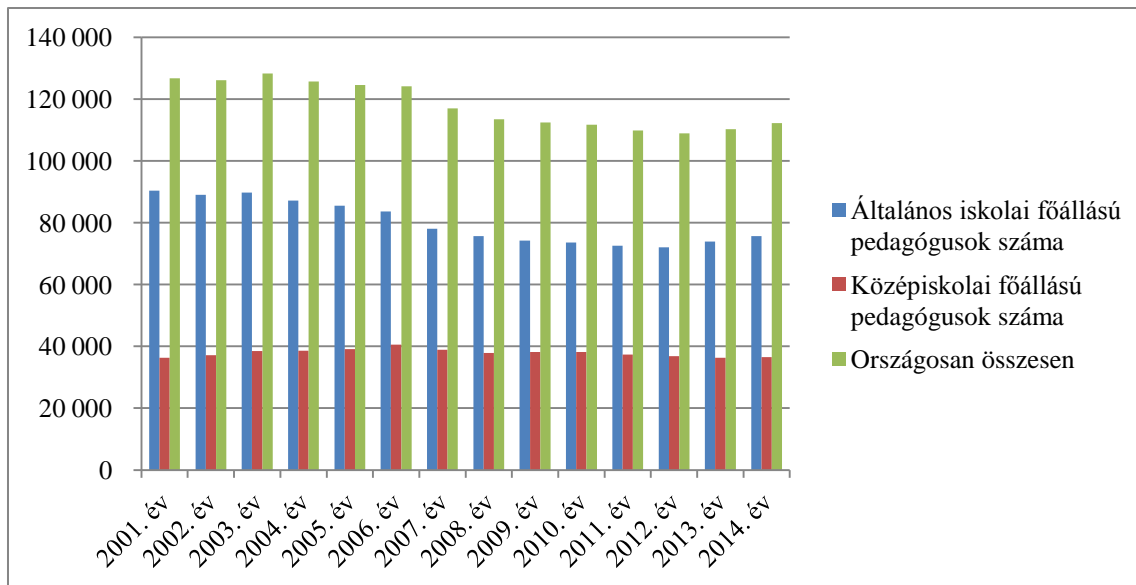
Komoly finansziális gondot teremt 2012 óta a **szakképzési hozzájárulás elmaradása** a szakképzők büdzséjéből. A korábban informatikai-, és szakmai eszközökre fordítható támogatás hiánya mára az intézmények eszközparkjainak leamortizálódásához vezetett, miközben a modernizálásnak, bővítésnek a lehetősége ellehetetlenült.

Alapvető probléma a szakképzésben a **végzettség nélküli iskolaelhagyás**. Hozzávetőlegesen 11 ezer fő éves szinten azoknak a száma, akik beléptek a szakképzésbe, de lemorzsolódtak. (ld. 17.ábra) A lemorzsolódás multikauzális jelenség és a megoldására évek óta komplex programokat dolgoztak ki a szakértők. Vélhetően, az iskolát be nem fejező tanulók nagyobb sikerrel szerepelnének a duális képzésben, ahol sikerélményre tehetnének szert, és csökkenthető lenne a lemorzsolódásuk mértéke.

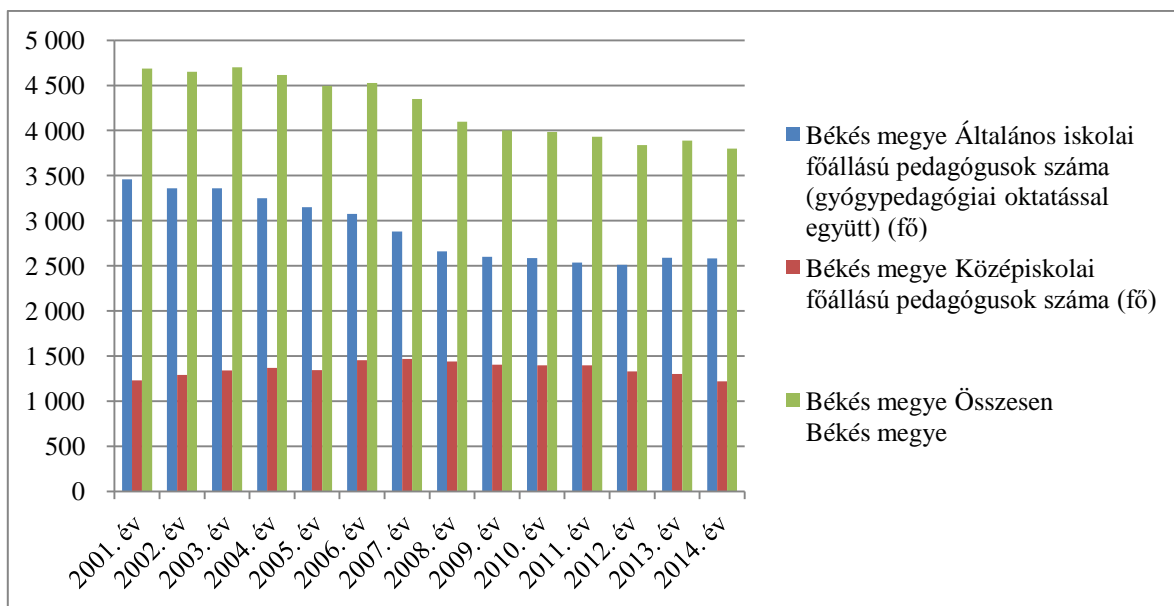

17.ábra
(Forrás: Dr. Szilágyi János előadása 2015)

Általános, az oktatási tevékenység minőségét meghatározó probléma a **pedagógusok számának erőteljes csökkenése**. (18.és 19.ábra) Különösen élesen jelenik meg ez a tendencia a természettudományok terén. A megfelelő számú és különösképpen nagy felkészültségű tanár hiánya egyértelműen nem szolgálja az oktatás foglalkoztatás-élénkítésre kifejtett pozitív hatását sem az általános kompetenciák fejlesztésének nehézségei, sem a munkaerőpiac által igényelt kompetenciák és tudásanyag tekintetében.

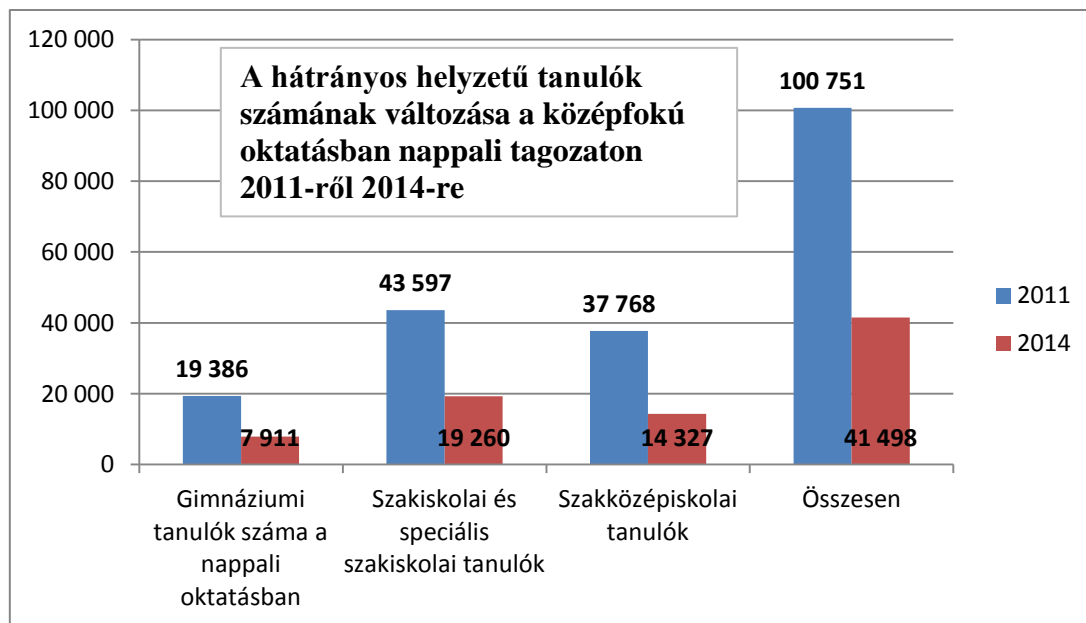

18. ábra: A főállású pedagógusok számának alakulása az általános, és a középiskolákban országos szinten (Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés)

19. ábra: A főállású pedagógusok számának alakulása az általános, és a középiskolákban Békés megyében (Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés)

Komoly probléma továbbá a **halmozottan hátrányos helyzetű diákok számának növekedése**. 2011-ben 102 ezer nappali tagozatos diák számított hátrányos helyzetűnek, számuk 2014-re közel 170 ezerre nőtt. Közülük 2011-ben 24 ezren voltak halmozottan hátrányos helyzetűek, 2014-ben majdnem négyszer ennyien, 91.656-en. A hátrányos helyzetű tanulók 40%-a szakiskolában, 37%-a szakközépiskolában, 20%-a gimnáziumban, 3,3%-a speciális szakiskolában tanult. A tanulólétszámhoz viszonyított arányuk a szakiskolákban, speciális szakiskolákban és a szakközépiskolákban a legmagasabb, előbbieken minden harmadik, utóbbiakban minden hatodik diák hátrányos helyzetű. (ld 20.ábra)

20. ábra
(Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés)

A szakgimnáziumokra vonatkozó **új oktatási koncepció** értelmében az iskolatípussal járó, újdonságnak számító és a főszak mellett kötelezően, -évente 400-500 órában- oktatott **ún. másodszakma** a tapasztalatok szerint több ponton szül problémákat. Hatalmas tehernövekedést –évi plusz 100órát- jelent az eddig is leterheltnek számító diákok számára (a szakgimnazisták heti 22-23 órában vennének közismereti tárgyakat és heti 12-15 órában tanulnának szakmát). A mellékszak nem mutat érdemi kapcsolódást a főszakkal, sok esetben a szakmai orientációval sem és szakiskolai jellege jelentősen csökkenti a főszak presztizsét, ami éppen a preferált műszaki profilú oktatásban jelentheti a végzetek létszámának visszaesését. A mellékszak miatt drasztikusan lecsökkentett óraszámokban oktatott természettudományos tárgyak hiánya súlyos veszteség a továbbtanulók számára továbbá olyan extrém helyzetek fognak kialakulni, hogy egy vízügyi technikus középiskolai biológia és kémia tanulmányok nélkül fog továbbtanulni a felsőoktatásba! A kialakult többletóra és a teljesen új tantárgyak előrevetítik továbbá a szakértő szaktanárok hiányát, ami nyilvánvalóan nem szolgálja a képzés megfelelő minőségét.

7. Javaslatok a befektetés ösztönzésre és a munkahelyteremtésre

A közoktatási rendszer alapvető reformjára lenne szükség, mely érintené:

- a hátrányos helyzetű diákok számának jövőbeli csökkentését korai monitoring rendszer bevezetésével a 0-6 éves korcsoportra vonatkozóan,
- a tanító és tanári színvonal emelését modern pedagógiai módszerek elterjesztését,
- a tananyag folyamatos felülvizsgálatát a munkavállaláshoz elengedhetetlen alapvető készségek (vállalkozási ismeretek, adózási ismeretek stb.) elsajátítását elősegítő ismeretek beépítésével,
- a közoktatásban folyó pedagógiai munka és az iskolák értékelését a legfontosabb kompetenciákra kiterjedő rendszeres, teljes körű, egyéni követésen nyugvó tanulói teljesítménymérés alapján,
- küzdelmet az iskolai szegregáció ellen a mainál hatásosabb jogi, pedagógiai és gazdasági eszközökkel,
- az oktatástámogatási rendszer átalakítását.
- a szakképzés gazdasági és munkáltatói igényekhez történő igazítását,
- duális képzések támogatását minden területen,
- gyakorlatorientált képzések, ösztöndíjprogramok erősítését,
- „egész életen át tartó tanulás” lehetőségének megteremtését,
- támogatott képzések spektrumának szélesítését,
- tandíjak optimalizálását,
- versenyképes tudáson alapuló képzések indítását,
- gyakorlati helyekkel való regionális együttműködés megalapozását,
- informatikai háttér és az intézményi infrastruktúra fejlesztését,
- oktatási egyenlőtlenségek mérséklését,
- oktatás minőségének-, idegen nyelvek tanulásának fejlesztését,
- a pedagógus szakma fejlődésének támogatása - továbbképzések támogatását,
- az oktatás tárgyi feltételeinek-, az oktatás költséghatékonyságának javítását,
- kulcskompetenciák fejlesztésének előtérbe helyezését,
- IKT alapú oktatás elterjesztését,
- a testnevelés és sport iskolai helyének erősítését.

Országos szinten, de specifikusan Békés megyében elengedhetetlen a szakképzés rendszerének felülvizsgálata, annak figyelembevételével, hogy a szakiskolai tanulók legnagyobb hátrányai az alapvető készségeik lemaradásából adódnak. A középfokú szakképzés munkaerő-piaci igényeknek való megfeleltetése foglalkoztatás-növelő hatással járhat. A szakképzésnek azonban nem a munkaerőpiac azonnali, rövid távú (és igen bizonytalan) igényeire kell felkészítenie a végzetteket, hanem azt kell biztosítani, hogy a végzettek hosszabb távon is foglalkoztathatóak legyenek, hogy rendelkezzenek azokkal a készségekkel, melyek lehetővé teszik, hogy be tudjanak kapcsolódni később a felnőttképzésbe, munka közbeni képzésbe. Ezekben a kérdésekben a vállalati véleményekre csak mérsékelten hagyatkozhatnak a döntéshozók, hiszen a vállalatok nyilvánvalóan abban érdekeltek, hogy mások - állami intézmények - átvállalják a rövid távú igényeiket kielégítő képzések költségeit. Alapvetően elhibázott az a koncepció, amely figyelmen kívül hagyva, hogy a szakiskolai tanulók legnagyobb hátrányai az alapvető készségeik lemaradásából adódnak, a szakiskolákban előrehozta a 9-10. évfolyamra a szakismereti képzést. Ugyanezen okból volt hibás az az elgondolás is, amely a munkaügy keretei között látja megoldhatónak a szakmunkásképzés helyzetét. Határozott váltás szükséges mindkét tekintetben. Szükséges az is, hogy a legkorszerűbb tudományos eszköztár alkalmazásával programok készüljenek az alapvető készségek fejlesztésére a szakiskolák többnyire súlyos lemaradással rendelkező diákjai számára, a 9-10. évfolyamokra. A hiányzó alapkészségek fejlesztése, a korábbi iskolai évek frusztrációiból származó gátlások mérséklése, a motiváció és az érdeklődés felkeltése nélkül nem lehet eredményes a kívánt szintű szakmai ismeretek közvetítése sem.

Felhasznált irodalom

Balázs É. 2005. Közoktatás és regionális fejlődés. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.

Barro, R. J. 1996. Determinants of economic growth: A cross-country empirical study. National Bureau of Economic Research – NBER Working Paper Series No. 5698, 118 p.

Chatzichristou, S. – Ulicna, D. – Murphy, I. – Curth, A. 2014. Dual Education: A Bridge Over Troubled Waters. Directorate-General For Internal Policies, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, Culture and Education, June 2014, 7 p.

Csuka I. – Somogyi F. 2003. A felsőoktatás szerepe az emberitőke állomány fejlesztésében, A magyar és humán erőforrás fejlesztés c. tanulmánykötet, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár

Polónyi I. – Tímár J. 2005. Az oktatáspolitikai a nemzetközi összehasonlítás tükrében. Statisztikai Szemle 83. évf. No. 9. pp. 826-840.

Rubinson, R. – Fuller, B. (1999): Az iskolázottság hatása a nemzetgazdaság növekedésére. In: Halász G. – Lannert J. (szerk.): Oktatási rendszerek elmélete. Szöveggyűjtemény. Okker Kiadó Kft.

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/oktatasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/allami-kezbe-veszik-a-kozoktatasi-intezmenyeket>

Központi Statisztikai Hivatal - Óvodától a munkahelyig c. kiadványa 2013.június

Békés megye szakképzés – fejlesztési koncepciója 2014

Duális képzéssel a munka világában – a duális szakképzés Magyarországon 2015- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara

TEIR, KSH adatbázisa